

oka az érzéki értékelésben és önzésben rejlik. E célok elérésének érdekében a nevelés egyfelől *népnevelés*, másfelől *tudósok nevelése*. A népnevelés terén nincs különbség az osztályok és rendek között. A cél: a gyermekeknek — kivétel nélkül — a feltétlen idealizmus magaslatára való emelése. A gyermek lelkében már ott szunnyadó «szemlélet» az eszmék világa felé kell irányítani. A tudósok nevelésében pedig az a fő, hogy meglássa a tudós az eszmét a maga teljességében és a maga fényében, hogy ennek megfelelően kialakíthassa teljes mértékben az észet is. E célnak érdekében áll: a gimnázium és az egyetem.

Ez a sovány vázlat éppen csak a figyelmet akarja felhívni Bergmann könyvére, amely nem csupán mint *pedagógiai*, hanem mint *kulturbölcséleti* mű is megérdemli a tanulmányozást. Fichtének bölcsélete az eszes Én kifejlésének filozófiája lévén, *ex asse* a cselekedetnek és gyakorlatnak a tana, amely a kultúra mai kérdéseinek megoldásában mellőzhetetlen vezetőnk és útmutatónk.

(Kolozsvár.)

Bartók György.

Károlyi Sándor: Az iskolán kívüli népoktatás és a népjólét.

Szatmár-Németi, 1917. 193 l. Ára 4 korona.

A szerző legnagyobbreszt azokat a cikkeket gyűjtötte össze és adta ki, melyek különböző helyeken, tanügyi és más lapokban már megjelentek s igyekezett összhangba és egy gondolatmenetbe hozni őket. Mondjuk meg itt elől, hogy épp ez a mű legnagyobb baja, hogy a darabok minden utólagos simítás ellenére is meglehetősen mozaikszerű képet alkotnak. E tekintetben hasonlít a mű az olyan «Erlebtes und Erstrebtes»-jellegű gyűjteményekhez, melyekkel a német Kreis-schulinspektorok szokták jubilálójukat megörvendeztetni. Ezért inkább szerettük volna, ha a szerző e kétségtelenül értékes, de mégis lazán összefüggő cikksorozat helyett egészen konkrétan és alapjaiban tárgyalja azokat a feladatokat, melyek a tanítóra a kérdéssel szemben várnak. Azt nagyon szépen és helyesen emeli ki, hogy a tanító hivatása nem ér véget az iskolában, hanem ki kell lépnie az életbe. Hiszen az iskola — itt népiskoláról van szó — hatástalanságának egyik oka, hogy elvesztette az étellel a kapcsolatot, vagyis nevelő intézmény jellegéről lemondott. Épp azért a szerző helyesen hangsúlyozza a tanító iskolán kívüli munkássága jelentőségét. Mindössze én nem korlátoznám ezt csak az *intézményes* munkára (egyesület-alakítás, gazdasági befolyásolás stb.), hiszen ez mind nem elég. Szerző bizonyára magától értetődőnek gondolta, s azért nem fejezte ki határozottan (a sorok között olvasható), hogy itt a dolog súlypontja a tanító *népnevelői*

munkáján van. Minden nevelés pedig személyes hatás lévén, első dolog a tanító személyes nevelői hatásának erősebbé és határozottabbá tétele. Hogy pedig ez ne maradjon elszigetelt és a tanító a maga feladatának teljesítésében ne maradjon egyedül, arra való a másik gondolat, ami a szerzőnek igen fontos és jelentős gondolata: *a magyar intelligencia nevelői hivatása*. Ez a gondolat nem új, de nálunk kevesen hangoztatták eddig és ezt is állandóan elnyomta a társadalmi harcok csörtetése. Pedig az egészen világos, amit a szerző is igen jól kifejez: hogy a magyar nemzet jövője attól függ, hogyan ismeri föl a magyar művelt társadalom azt a felelősséget, mely reá a magyar nép művelésének feladatával hárul. Hogy itt alkudozás, kertelés, szószaporítás ezen a komoly tényen, hogy a magyar nép szellemi emelkedéséért felelősek vagyunk, teljességgel nem változtat, az világos. Ezt a gondolatot erőteljesen és határozottan állítja oda, csak az a baj, hogy intelligenciánk e feladat tekintetében, különösen falun határozottan analfabéta. A teljes széthúzás, a népért való felelősségérzés hiánya, érdek- és személyi ellentétek, elsőségért való állandó vetelkedés megőlö betűje minden ilyen munkának. S attól tartok, ha a nemzet egy községbe elhelyezné a világ legjobb tanítóját, papját, jegyzőjét és orvosát, hogy alkossanak egy mintafalut, egy év alatt egymás hajában lenne az egész társaság és szomorúbb lenne hétszer annak a községnek a helyzete, mint annakelőtte. Hogy az erre való kötelezés, mint a szerző gondolja, szintén nem használna, annak szomorú bizonyítéka az, hogy közigazgatásunk ma olyan távol áll minden népnevelői szellemtől, mint Makó Jeruzsálemtől. Azért nem bízom semmiféle intézményes, törvényszerű kötelezésben úgy, mint abban a személyes, közvetlen nevelői hatásban, melyet egy jó tanító, jó pap a maga községében kifejt. Ha megtalálják egymást, kiszámíthatatlan a hatás, amit tehetnek. De a fő, hogy keressék egymást. Hogy egyszer már jusson tudatára minden, a néppel foglalkozó egyén annak, hogy neki kötelessége van avval szemben, s hogy felelős érte. A falusi népjóléti egyesület, amit szerző javall, sokat tehet, de nem mindent, a többi az embereken fordul meg. — «A népjólét előmozdításának útja» stb. c. fejezetben egy szervezetet javasol, melyben közösen találkoznának a község összes intézményei. A terv maga mindenesetre egyszerű, csak egy baja van, hogy a helyi körülmények teljes figyelmen kívül hagyásával készült, általában a sokféle egyesület és intézmény (ifj. egyesület, gazdakör, dalárda stb.) helyett, melyek utóvégre is csak eszközei a népnevelésnek, egy közös, mindent egybefoglaló intézmény elég lenne. A gondosan fölépített szervezetekben mindig az a hiba, hogy csak külső oldalát adják annak a nevelői munkának, mely a legpompásabban működő egyesület és a legélénkebb egyesületi élet

mellett is elsorvadhat. Hogy a tanító úgy nyerjen ezekre időt, hogy a népiskola óraszámát és tananyagát megcsökkentjük, meglehetősen ötletszerű terv. Higgye el a szerző, hogy jó tanító az iskolai dolgai mellett ma is igen sokat dolgozhat s lelkiismeretlen tanító viszont heti 10 óra mellett sem dolgoznék semmit. Az ellenőrzés pedig épp az ilyen munka külső imponderabilitási és személyes iránya miatt nagyon nehéz feladat. A megyei és országos közművelődési egyletek működése is csak akkor lesz eredményes, ha a munka az egyes közösségekben folyik intenzíven. Szerzőnek a kaszárnyai népoktatásról írott gondolatai komolyan megérdemelnék, hogy megvalósuljanak. — A következőkben kifejti a szerző, hogyan képzelné a tanítóegyesületek részvételét a népnevelői munkában. A kép, mit erről ad, pontosan kidolgozott, de azt hisszük, az ilyen munka biztosítékai még mindig az egyes tanítók személyiségében vannak. — A mű utolsó része négy cikket tartalmaz a tanító hivatásáról és szerepéről. Komoly szavakkal sürgeti itt a tanító idealizmusát (mi inkább kötelességérzésnek neveznők) és rámutat arra a nagy feladatra, mely a tanítóság előtt áll. E cikkeiben a helyzetet világosan látó és a munkát határozottan sürgető embernek tűnik föl a szerző. Bár megértenék elsősorban azok, akikhez fordul: a magyar néptanítók.

A mű minden rendszertelensége, lazasága és ismétlései ellenére is érdemes az elolvasásra és megfontolásra. Ez után kell jönnie a másik résznek, egy olyan munkának, mely konkrét formában fejtegeti azokat a kötelességeket, melyek a népnevelőre várnak.

(Kolozsikara.)

Imre Lajos.

W. J. Ruttmann: Erblchkeitslehre und Pädagogik. Schulwissenschaftlicher Verlag. Leipzig, 1917, A. Haase. 152 l. Ára 3.60 M.

A rendszeres jellegű neveléstudományi munkák a nevelés korlátairól és ezzel kapcsolatban az átöröklés kérdéséről rendszeresen csak futólag emlékeznek meg vagy legfeljebb rövid fejezetet szentelnek neki. Pedig az átöröklésről szóló tan azon a ponton van már, hogy egészen külön tudománnyá nőjjon. Épp ennek az új tudománynak nivoltáról és módszereiről igyekszik Ruttmann könyve számot adni, nem menten bizonyos nehézkességtől. Szerinte az öröklést (Erbkunde) a magasabb biológia ága. Feladata kikutatni az átöröklés és származás egyéni viszonyait és ezzel együtt az egyének fajával és nemével való kapcsolatát és végül megvizsgálni a faj megjavításának a lehetőségeit. A pedagógiára, azért fontos az «öröklésanyag», mert a nevelő a gyermek veleszületett hajlamaiból indul ki munkájában (csak hogy persze a hajlamok átöröklése oly bonyolult viszonyok között